

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

13(22)

2013

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

 VILNIUS 2013

Leidybą finansuoja
LIETUVOS MOKSLO TARYBA
NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA
Sutarties Nr. LIT 7-53

REDAKcinĖ KOLEGIJA

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius)
Vytauto Didžiojo universitetas

Auksuolė Čepaitienė
Lietuvos istorijos institutas

Jonathan Friedman
*École des Hautes Études en Sciences Sociales
Kalifornijos universitetas, San Diegas*

Orvar Löfgren
Lundo universitetas

Jonas Mardosa
Lietuvos edukologijos universitetas

Žilvytis Šaknys
Lietuvos istorijos institutas

REDAKcinĖS KOLEGIJOS
SEKRETORĖ

Danguolė Svidinskaitė
Lietuvos istorijos institutas

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – etnologijos ir socialinės/kultūrinės antropologijos mokslo žurnalas, nuo 2001 m. leidžiamas vietoj tęstinio monografijų ir studijų leidinio „Lietuvos etnologija“. Jame spausdinami moksliniai straipsniai, konferencijų pranešimai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas siekia pristatyti mokslo aktualijas ir skatinti teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Redakcijos adresas:
Lietuvos istorijos institutas
Kražių g. 5
LT-01108 Vilnius

Tel.: + 370 5 262 9410
Faks: + 370 5 261 1433
El. paštas: etnolog@istorija.lt
v.ciubrinskas@smf.vdu.lt

Žurnalas registruotas:

European Reference Index for the Humanities (ERIH)

EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete, SocINDEX with Full Text

Modern Language Association (MLA) International Bibliography

TURINYS / CONTENTS

<i>Pratarmė</i> (Vytyis Čiubrinskas)	5
<i>Foreword</i> (Vytyis Čiubrinskas)	7

Straipsniai / Articles

Ieva Kripienė

Šiuolaikiniai imigrantai iš Lietuvos transnacionalinėje erdvėje: Niujorko atvejis	9
Contemporary Immigrants from Lithuania in a Transnational Space: The Case of New York. Summary	31

Liutauras Labanauskas

Užsienyje išsilavinimą įgijusio jaunimo „sugrįžimo į Lietuvą“ patirtys	35
The ‘Return to Lithuania’ Experiences of Young Lithuanians who Graduated Abroad. Summary	55

Vitalija Stepušaitytė

„Namai – tai tas jausmas, kad esi reikiamoje vietoje reikiamu metu“: <i>namų</i> konstravimo ypatumai migruojant	59
‘In the Right Place at the Right Time’: The Constructions of <i>Home</i> in the Process of Migration. Summary	78

Will Gordon

Mobile Livelihoods: A Case Study of Lithuanian International Long-Haul Truck Drivers	81
Mobilus gyvenimas ir pragyvenimas: Lietuvos tarptautinių tolimųjų reisų vilkių vairuotojų atvejo analizė. Santrauka	101

Robert Parkin

Administrative Reform and Its Consequences in the Tribal States of 2000 in India	103
2000 metų administracinė reforma ir jos pasekmės gentinėse Indijos valstijose. Santrauka	120

Saulius Matulevičius

‘Indianism’ in Lithuania: Re-enchantment of the World through ‘Playing Indians’	123
„Indianizmas“ Lietuvoje: pasaulio įprasminimas „žaidžiant indėnus“. Santrauka	142

Tacjana Valodzina

Kaimo daktaras ir jo praktika liaudiškojo religingumo požiūriu Baltarusijoje	145
Village Doctors and their Practice from the Point of View of Folk Religion in Belarus. Summary	166

Diskusijos / Discussions*Auksuolė Čepaitienė*

Apie etnografinį faktą, pateikėjų asmenvardžius ir discipliną	169
On Ethnographic Facts, Personal Names of Informants, and the Discipline. Summary	178

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

Lietuvos etnologijos ir antropologijos enciklopedija. V. Savoniakaitė (sud.) (<i>Vilius Ivanauskas</i>).....	179
Rasa Paukštytė-Šaknienė, Vida Savoniakaitė, Žilvytis Šaknys, Irma Šidiškienė. Lietuvos kultūra: Aukštaitijos papročiai (2007), Dzūkijos ir Suvalkijos papročiai (2009), Mažosios Lietuvos ir Žemaitijos papročiai (2012). Ž. Šaknys (sud.) (<i>Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė</i>)	182
Petras Kalnius. Žemaičiai: XX a. – XXI a. pradžia (<i>Vita Ivanauskaitė-Šeibutienė</i>)	191
Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė. Lietuvių šeima vertybių sankirtoje (XX a. – XXI a. pradžia) (<i>Petras Kalnius</i>)	199
Ю.І. Внукoвич. Літоўцы Беларусі. Этналагічнае даследаванне (<i>Jonas Mardosa</i>)	203
Tomas Pabedinskas, Rasa Pranskevičiūtė. Subkultūra (<i>Reda Šatūnienė</i>)	208
Beatrix Gombosi. „Köpönyegem pedig az én irgalmasságom...“ Köpönyeges Mária ábrázolások a középkori Magyarországon. „Mein weiter Mantel ist meine Barmherzigkeit...“. Schutzmantelmadonnen aus dem mittelalterlichen Ungarn (<i>Skaidrė Urbonienė</i>)	212

Konferencijos / Conferences

XVI pasaulinis ISFNR kongresas Vilniuje (<i>Salomėja Bandoriūtė</i>)	215
XI SIEF kongresas Tartu (<i>Žilvytis Šaknys</i>)	218
X Rusijos etnografų ir antropologų kongresas (<i>Jonas Mardosa</i>)	219
Trys SIEF tyrimo grupės <i>Ritualiniai metai</i> konferencijos (<i>Skaidrė Urbonienė</i>)	223

Sukaktys / Anniversaries

Etnologė, kultūros ir meno tyrinėtoja Giedrė Tallat-Kelpšaitė-Niunkienė (<i>Vida Savoniakaitė</i>)	227
---	-----

„Namai – tai tas jausmas, kad esi reikiamoje vietoje reikiamu metu“: *namų* konstravimo ypatumai migruojant

Vitalija Stepušaitytė

Straipsnis* skirtas *namų* konstravimo migracijoje problemai nagrinėti akcentuojant kintančius dialektinius santykius tarp individo, vietų, objektų ir aplinkos. Straipsnio objektas yra *namų* konstravimo praktika kasdienybėje, nes ji atskleidžia, kaip *namus* patiria ir išgyvena aktyvų tarpvalstybinį migracinį gyvenimą praktikuojantys *modernūs klajokliai*. Siekiama atsakyti, kaip individas konstruoja *namus*, savąją *rizominę* erdvę kintančioje aplinkoje ir kaip supaprastinamas binarinis jų vertinimas „čia“ ir „ten“ – jis neatspindi migraciją išgyvenančių individų gebėjimo per procesą, taktikas kurti situacinius *namus*, laiduojančius ontologinį jų saugumą. Klausama, kaip ir kokiais terminais kalbėti apie dabartinius migracijos procesus kintant vietos supratimui, kuris atskleidžiamas per *namų–nenamų* dichotomijos problemišumą ir kintantį erdvės suvokimą, pateikiant lauko tyrimo metu užfiksuotus migraciją išgyvenančių individų pasakojimus.

Vitalija Stepušaitytė, Heriot-Watt universitetas, Vadybos ir kalbų mokykla, Kalbų ir tarpkultūrinių studijų katedra, Henry Prais Building, Edinburgh EH 14 4AS, Škotija, JK, el. paštas: vs162@hw.ac.uk

Įvadas

Šis straipsnis grindžiamas etnografija, kurią Michaelis Jacksonas (Jackson 2006) pavadintų „atsitiktinai ar netyčia“ antropologijos mokslo įrėmintą temą, o Shokeidas (Shokeid 1992) tai pavadintų „išskirtine kasdienybės patirtimi“, nes *namų* konstravimo tema buvo paskatinta migracinių išgyvenimų, tiek asmeninių, tiek artimų žmonių, kurie pastaraisiais savo gyvenimo metais aktyviai¹

*Straipsnis parengtas remiantis magistriniu darbu „Tai tas jausmas, kad esi reikiamoje vietoje reikiamu metu“: *namų* konstravimo iššūkiai migracijos procese modernių klajoklių atveju“, apgintu Vytauto Didžiojo universitete, Kaune 2012 m.

¹ Aktyvi migracija čia suprantama taip, kad informantai kas pusmetį – porą metų keičia gyvenamąsias šalis pastaruosius kelerius metus ar ilgiau.

keičia gyvenamas erdves ir/ar šalis. Tyrimas buvo atliekamas 2011 m. birželio – 2012 m. balandžio mėnesiais, dalyvavo 16 (25–40 metų) aktyvų tarpvalstybinį, tarpkultūrinį mobilų gyvenimą praktikuojančių individų. Remiantis intensyviai migruojančių žmonių, vadinamųjų *modernių klajoklių* (plačiau žr. toliau), patirtimi, šiame straipsnyje siekiama atsakyti, kaip vyksta *namų* konstravimas kasdienybėje, kaip kuriama erdvė, kurioje tuo metu gyvenama, akcentuojant objektų ir *modernių klajoklių* aplinkos kaitą ir jų santykį tiek apčiuopiamoje, tiek virtualioje realybėje.

Be to, imtis šios temos paskatino faktas, kad nors antropologijos, sociologijos, filosofijos, geografijos mokslų tekstuose *namai* suprantami kaip multidimensinė sąvoka, vis dėlto jų apibrėžimų įvairovė nepaaiškina, kaip *namai* išgyvenami, konstruojami ir patiriami kasdienybėje, nes požiūrių įvairovė labiau atspindi tyrėjų skirtingus atspirties taškus nei atskleidžia pačių *namų* kompleksiskumą. Dažniausiai *namai* suprantami kaip konkreti vieta, kurioje puoselėjamos tradicijos, kasdienės patirtys ir praktikos, kurioje *namų* gyvenimas gali būti apibrėžtas ir įgyvendintas (Perkins, Thorns, Winstanley, Newton 2002), bet kartu *namų* suvokimas iš dalies priklauso nuo amžiaus (Cuba, Hummon 1993), lyties (Pink 2006; Pellow 2003), šeimos, socialinės kultūrinės (Ehrkamp 2005; Richardson 2003 [1982]; Lewis, Cho 2006), ekonominės (Beaverstock 2005; Bowman 2002) ar politinės aplinkos (Morley 2000). Juk visi šie niuansai patiriami kaip visuma. Shalley Mallett (Mallett 2004) kritinėje literatūros apžvalgoje aptardama socialiniuose moksluose dominuojančias *namų* sampratas (namai kaip svajonė, kaip vieta praeityje, dabartyje; kaip šeimos, lyties raiškos erdvė; kaip santykis su kelione; kaip fenomenologinės būties samprata, kurioje namai reiškia, *kaip* gyvenama), tik dar kartą apibendrinama klausia: vis dėlto kas yra *namai*: ar tai vieta(-os), ar erdvė(-ės), ar jausmas(-ai), praktika, būseną? Teigdama, kad vienareikšmiškai atsakyti neįmanoma, ji tik patvirtina, jog visuomet reikia žvelgti į konkrečias situacijas laike susiejant socialinius ir istorinius nagrinėjamo objekto kontekstus (Mallett 2004: 84).

Antropologijos mokslo ištakos ir jos taikomi metodai pagrįsti apibrėžta erdve, kitaip tariant, tyrimas turėtų būti atliktas tam tikroje geografinėje vietoje garantuojant jos išskirtinumą ir pretenduojant holistiškai užčiuopti visumą. Tad klausinama, kaip apibrėžti vietą, kai informantai praktikuoja tarpvalstybinį, tarpkultūrinį mobilumą, kai pirmenybė teikiama patirtims, bet ne vietoms? Larsenas, Urry'us ir Axhausenas knygoje *Mobilities, Networks, Geographies* primena, kaip šiuolaikinių technologijų, komunikacijos priemonių, transporto naudojimas rekonfigūruoja žmonių prisirišimo prie vietos, jų tarpusavio sampratas, kaip socializuojamasi, kaip kuriami kontaktai per atstumą (Larsen, Urry, Axhausen 2006: 1). Pasiūlydami mobilų metodą, autoriai suteikia galimy-

bę *studijuoti ne šaknų įleidimą, o procesą* (Larsen, Urry, Axhausen 2006: 3). Taigi šis tyrimas atliktas dalyvaujamojo stebėjimo principu būnant tarp arba su informantais jų asmeninėje materialioje erdvėje bei praplečiamas *mobiliuoju metodu*² (Larsen, Axhausen, Urry 2006). Tad remiamasi dalyvaujamojo stebėjimo ar, tiksliau, stebinčio dalyvio principu (Moeran 2009): lankomasi informantų butuose/gyvenamosiose erdvėse, susitinkama vakarieniauti ar pasivaikščioti, taip pat padedama kraustyti ar tiesiog bendraujama nekasdienių šeimos ir draugų aplankymų metu. O ta informantų kasdienybės dalis, kuri fiziškai man, kaip tyrėjai, buvo nepasiekiamo, buvo pamatoma, išgirstama pasitelkus technologijas (*skype, facebook, el. paštas*). Taigi stebėjimai buvo atlikti tose erdvėse, kur pačios autorės buvo gyventa ar buvo įmanoma fiziškai nuvykti. Tyrimai buvo atliekami Taline, Klaipėdoje, Kaune, Vilniuje, informantams sugrįžus aplankyti šeimos ar pan., bet kartu komunikacinis ryšys buvo palaikomas susirašinėjimais, pokalbiais *skype, facebook* tiek su *šalia*, tiek su *toli* geografiškai esančiais, keičiantis informantų gyvenamosioms vietoms (Kanada, Danija, Filipinai, Brazilija, Prancūzija, Jungtinė Karalystė, JAV). Kitaip tariant, intensyvūs, laikini fiziniai susitikimai buvo kaitaliojami su virtualiais vizitais.

Kokiais terminais kalbėti apie dabartinius lietuvių migracijos procesus?

Socialiniuose moksluose prisirišimas prie vietos ir mobilumas dažniausiai suprantami kaip priešingybės. Šaknų įleidimas laikomas vertybe formuojant identitetą, bendruomenę ar naciją ir siejamas su socialiniu, kultūriniu, politiniu, psichologiniu, emociniu ryšiu tarp vietos ir žmogaus. Tai savo ruožtu kuria geovės iliuziją (Parutis 2006; Parutis 2007; Parutis 2011; Davoliutė 2008). O mobilumas – priešingai, lemia socialinio integralumo trūkumą, fragmentiškumą, o jei ir leidžia žmogui judėti ir valdyti savo erdvę, tai būtinai už tam tikrą kainą (Aksinavičiūtė 2006; Kuznecovienė 2011; Daukšas 2011; Bowman 2002). Kuzmickaitė (Kuzmickaitė 2008) pažymi, kad dažnai Lietuvos migracijos specialistai aptaria tik ekonominį migrantų interesą, bet pameta socialinį, mobilumo bei įpročio, gyvenimo būdo aspektus ir kuria gana pesimistiškus migracijos reiškinių scenarijus (Kuzmickaitė 2008: 24–29).

Migruojantys žmonės vertinami remiantis ekonominiais, socialiniais, kultūriniais kriterijais, pateikiant iliustratyvius binarinius lyginimus tarp *čia* ir *ten*,

² Analizuojant aktyviai migruojančiųjų patirtis, neišvengiamai reikia pasitelkti ir visas jų išgyvenamas, patiriamas mobilumo formas bei naudotis jiems įprastais virtualiais komunikaciniais kanalais, kuriais gebama išlaikyti, palaikyti ir kurti ryšius integruojant juos į namų konstravimo procesą (Larsen, Axhausen, Urry 2006). Tai leidžia nagrinėti, kaip ryšiai palaikomi tiek virtualiai skambučiais ir susirašinėjimais, tiek konkrečiai per keliones, nekasdienius įvykius, susitikimus, pavyzdžiui, per apsilankymus gimtinėje.

žvelgiant per identiteto politikos prizmę (Daukšas 2011; Kuznecovienė 2011; Šutinienė 2011), per „protų nutekėjimo“, „protų švaistymo“ fenomenus, kurie atskleidžia migracijos poveikį tam tikros šalies ekonominei raidai (Aidis, Krupickaitė 2007; Davoliūtė 2008; Skačkauskaitė 2007), arba per nesėkmingą imigraciją (benamystė, alkoholizmas, kriminalinė veikla, kalbos nemokėjimas) (Malinauskas, Blažytė 2010). Nors ir pripažįstama, kad imigrantų inkorporacijos ir identifikacijos procesai nėra nei vienakrypčiai, nei laipsniški (Kuznecovienė 2011: 90), nes šių laikų migracijos procesams, palyginti su ankstesnėmis bangomis, būdingas individualumas, (re)konstruojantis įprastas namų, tautos, kultūros prasmes, kurios dažnai pasireiškia pakitusiu laiko ir erdvės suvokimu, gebėjimu priklausyti dviem pasauliams, vis dėlto toliau kalbama apie išteritorintą kultūrinę erdvę arba, Liubinienės (Liubinienė 2009) žodžiais tariant, apie „savą erdvę“, kuri tampa (arba ne) tautinės tapatybės darybos ir praktikavimo ištekliumi. Tos erdvės kūrimas atskleidžiamas per socialinius aspektus: kaip ir kur dirbama, su kuo bendraujama, su kuo švenčiama, su kuo gyvenama. Ši interpretacija išlieka binarinio vertinimo rėmuose, nes ji bando atskleisti, kad santykis su gyvenamąja vieta ir erdve konstruojamas „labai“ etniškai.

Davoliūtė (Davoliute 2008) pateikia lietuvių, migruojančių į Rytus (Maskvą), analizę ir stengiasi paneigti stereotipinį marginalizuotą migranto supratimą, kuriam turi įtakos dviejų pasaulinių karų, pokario, pabėgėlių kontekstas. Šiandien migruoja ne tik nekvalifikuoti darbininkai, bet ir kvalifikuoti profesionalai. Davoliūtės (Davoliute 2008) Vakarų–Rytų migracijos pavyzdys bei Parutis (Parutis 2007) tyrimas atskleidžia, kad ne tik ekonominiai interesai lemia žmonių judėjimą, migracija nėra tiesiog vienintelis būdas išgyventi ekonomine prasme, bet įsipina ir tokie stiprūs stimulai kaip noras pamatyti pasaulį, pabėgti nuo tam tikrų socialinių sąlygų ar tiesiog ieškoti nuotykių. Tad Davoliūtė, remdamasi Adrianu Favellu, Ruselu Kingu ir jiems pritarinama, migrantus traktuoja ne kaip „imigrantus“, bet kaip „laisvai judančius“ (*free movers*), kurie pasinaudoja atvirų sienų teikiamomis galimybėmis ir šitaip įsitraukia į laikiną cirkuliacinę ir transnacionalinę migraciją, kuri gali būti siejama su ekonomikos nuosmukiu ar pakilimu, bet jai nebūdingos tos pačios savybės kaip ilgalaikių imigrantų ar prieglobčio prašytojų migracijai (Davoliute 2008: 73–74).

Violetta Parutis (Parutis 2011) straipsniu „Economic Migrants or „Middling Transnationals“? East European Migrants’ Experiences of Work in the UK“ žengia dar toliau tirdama migraciją, ieškodama tinkamo vardiklio lietuviams ir lenkams, gyvenantiems Didžiojoje Britanijoje. Ji pripažįsta faktą, kad jiems nepritaikoma sena sociologinė klasifikacija, jie nebeatitinka įprastų dichotominių sampratų, būdingų migracijos teorijai. Autorė, apžvelgdama migracijos teorijoje taikomus kvalifikacinius principus, kurie jos netenkina, pažymi, kad darbo atžvilgiu migrantai skirstomi į kvalifikuotus ir nekvalifikuotus. Klausia, kaip api-

brėžti, kas yra kvalifikuotas, o kas – ne. Galima į tai žvelgti per išsilavinimo prizmę, bet dažnai įgytas išsilavinimas gimtojoje šalyje nesuteikia garantijos, kad jis bus panaudotas. Šiam atotrūkiui, esančiam tarp išsilavinimo ir turimo darbo, analizuoti siūlomas „vidurinėsios klasės transnacionalizmo“ (angl. *middling transnationalism*) terminas. Vis dėlto Parutis teigia, kad reiktų pažvelgti į už šio fenomeno slypinčias istorijas. Tai atskleistų, kaip jos paveikia pačius migrantus, esančius panašioje ekonominėje, socialinėje situacijoje, kai migravus dirbamas darbas yra ne toks kvalifikuotas nei turimas išsilavinimas. Remdamasi Bourdieu *kultūrinio kapitalo* analize, ji teigia, kad socialinio kapitalo „uždarbis“ pasireiškia „naudingų laiku“, kuris naudoja individo įgūdžius ir žinias, ir galų gale šis socialinis kapitalas transformuojamas į ekonominį (Parutis 2011: 3–4). Aptardama vykstančius poslinkius nuo „bet kokio darbo“, „geresnio darbo“ iki „svajonių darbo“ per socialinio kapitalo panaudojimą, autorė, nors ir pabrėžia *emic* požiūrį į pajamas per individualų, situacinį informantų vertinimą, išlieka toje pačioje barikadų pusėje vertindama juos per gerėjančią jų ekonominę situaciją, jų mobilumą Didžiosios Britanijos darbo rinkoje. Kita vertus, informantų varomoji jėga yra pažanga, kuri gali būti tiek asmeninė, tiek darbinė, tad mobilumui daro įtaką daugelis veiksnių, ir nebūtinai svarbiausieji būna ekonominiai (Parutis 2011). Šios išvados skatina plačiau aptarti, kaip dabartinė migracija reiškiasi kasdieninėse praktikose.

Pastarųjų metų migracijos analizėse ieškant tinkamo žodyno, kalbant apie *čia* ir *dabar* vykstančius emigracijos procesus keliamas klausimas, kaip vertinti pačią migraciją nenorint paskęsti morališkai pasenusiose kategorijose, bet dažnai vis dėlto tendencingai pasiliekiama prie migrantų tautiškumo vertinimų. Kartu sociologai netiesiogiai klausia: o gal dar per anksti naujiems terminams? Šiame straipsnyje nesiūloma naujų migracijos apibrėžimų, tik atskleidžiamas kintančios erdvės suvokimas ir pateikiama empirinių duomenų, kaip migruojantys individai patiria, suvokia ir konstruoja *namus* kasdienybėje pabrėžiant svarbų kasdienybės aspektą, kuris dažnai ignoruojamas socialinių mokslų tekstuose.

Erdvės sampratos kaita

Migruodamas žmogus būna tiek mobilus (juda), tiek ir įleidžiantis šaknis, ir tai yra labiau papildantys vienas kitą veiksniai, o ne priešprieša (Gustafson 2001; Liubinienė 2009). Urry'us teigia, kad mobilumo praktikos nėra aiškios, nes požiūris į jas visada turi būti atviresnis, kritiškas atidumas turi lydėti kiekvieną žingsnį, nes procesas vyksta „čia ir dabar“, mat žmonių gyvenimai retai vyksta pagal „scenarijų“. Žinoma, *čia* mobilumas suprantamas neoliberalios ideologijos požiūriu, remiantis Urry'aus (Urry 2003) *rizominės* (angl. *rhizome*) erdvės samprata: „erdvė keliauja su žmogumi“, nes *aureolinės* erdvės, *tinklinės* erdvės samprata nebegali paaiškinti vykstančių procesų.

Aureolinis erdvės suvokimas dažniausiai būna išreiškiamas statistiniais skaičiais, yra apibrėžtas sienomis, jos suvokiamos kaip homogeninės erdvės, sukatégorintos ir apskaičiuotos. Būtent šios savybės, tai yra uždaramas ir fiksacija, kritikuojamos ir prieinama prie išvados, kad toks erdvės vertinimas yra moraliai pasenęs (Bauman 2000; Urry 2003; Kaufmann 2010). *Tinklinis* erdvės suvokimas, priešingai, yra atviras, funkcionalus, nebaigtinis. Į ją individas gali įsilieti, tiksliau, jis turi priėjimą prie tinklo, kuris pagrįstas vertybėmis, idėjomis ar tam tikromis kultūrinėmis normomis. Šis erdvės suvokimas, nors ir patrauklus nagrinėjant socialinius ryšius, sulaukia kritikos, nes remiasi binarine analize, kurios kriterijai – būti „priimtam“ arba „pašalintam“ iš tinklo. Tad mobilumas pagal šį erdvės suvokimą yra tik palanki arba nepalanki priemonė patekti į tam tikrą tinklą (Urry 2003; Kaufmann 2010).

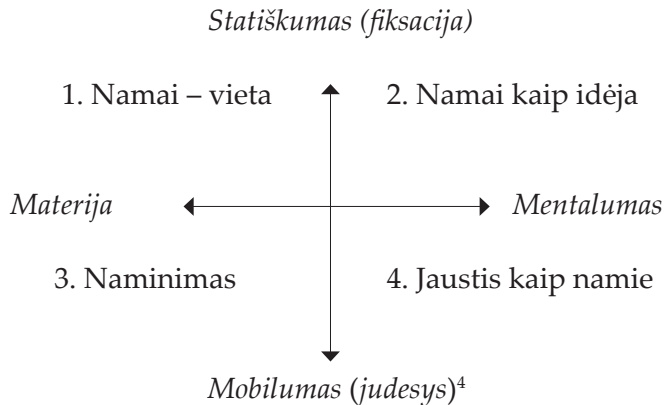
Rizominė erdvės samprata yra pagrįsta idėja, kad atstumas nebėra svarbiausias dalykas, erdvė yra sklaidi, atvira, neapibrėžta, ji – potencialių kintančių galimybių rezultatas. Toks erdvės suspaudimas yra itin koncentruotas ir jo poveikis visuomenei yra radikalus, nes gyvenant tokioje erdvėje, kertant valstybių sienas arba ne, individas išlieka su savąja „erdve“. Reiktų pridurti, kad ši perspektyva yra pamėgta tikinčiųjų technologinėmis inovacijomis, kurios kuria ir drastiškai keičia komunikacijos pobūdžius ir formas (Kaufmann 2010: 369–370). Tiriant, kaip konstruojami *namai* kasdienybėje migracijos procesų metu, atsiskleidė būtent informantų *rizominės* erdvės samprata, kuri padeda jiems kurti saugumą ir pasireiškia per smulkias buitines taktikas.

Namų sampratos kategorijos

Namų samprata, kuri iš pirmo žvilgsnio atrodo „natūrali“ ir suprantama, vis dėlto esti apgaulinga, Mary Douglas žodžiais, *namai* – tai „besitęsianti ir visapusiška pasikeitimų sistema“ (cit. Morley 2000: 18), tai kasdienis sudėtingų slinkčių procesas. Šiame tyrime vartojamos keturios *namų* sampratos kategorijos: vieta, idėja, procesas ir pajauta, pagrįstos antropologės ir kultūrinės fenomenologijos atstovės Idos Wentzel Winther (Winther 2009) išvalgomis. Ji, nagrinėdama mobiliai gyvenančius žmones, teigia, kad *klajūniškumas* (angl. *nomadic*) išreiškia gebėjimą išplėtoti *namus* daugiau nei vienoje vietoje naudojant taktikas, siekiant kurti *namus* bet kur ir bet kada³. Kitaip tariant, *namus* galima

³ Pasirinkimas remtis Gilleso Deleuze'o ir Félixo Guattari 1985 m. pasiūlyta *klajokliškumo* samprata neišvengiamai atskleidžia šio darbo ribotumą, nes kaip Wuthnow (Wuthnow 2002) įrodė, ji nėra veiksmi kalbant apie politinius, ideologinius spaudimus, marginalizaciją išgyvenančias visuomenes, nes šios neturi tiesioginio „priėjimo“ prie „išgyvenimų“. Įvertinus faktą, kad informantai nėra kilę ar gyvenantys politiškai represuotose vietovėse, įvertinus jų savanorišką ir sąmoningą tokio mobilaus gyvenimo pasirinkimą, šiuo darbu atskleidžiamas vienas iš šiuolaikinių migracijos procesų tipų.

sukurti judant, būnant mobiliam per tam tikras asmenines lokalias taktikas, kurias galima patirti bet kurioje vietoje, nes jos atliekamos individualioje rizominėje erdvėje.

Winther pasiūlyta schema yra naudinga, nes ji geba susieti skirtingas namų konotacijas kasdienėse praktikoje ir vietose, nes čia tiek laikas ir erdvė, tiek universalios ir specifinės idėjos visuomet pateikiamos per individo praktiką. Individas visuomet esti specifinėje situacijoje, kai jo kasdienybėje susiduria metais-torinės ir konkrečios idėjos bei praktikos, kokie *namai* yra. Jos gali sutapti, bet gali ir kontrastuoti, tačiau tai nereikštų, kad žmogus fiziškai nebūtų *namuose*, kurie ir yra jo *namai*. Tai reikštų, kad individo kuriami *namai* ir jausena „kaip namie“ priklauso nuo jo sprendimų pasirenkant rutiniškas praktikas, kaip lagamino krovimas, drabužių dėliojimas, televizoriaus žiūrėjimas konkrečiu metu, nuotraukų ar knygų vežiojimas. Kitaip tariant, stengiamasi kartoti tam tikras praktikas, kurios yra/buvo atliekamos *namuose* ir yra atliekamos vis kituose *namuose*. Šios *naminimo* praktikos įgyvendinamos ne tik asmeninėje namų erdvėje, bet ir „mentališkai kuriant vietą“, ir jautimiškai „gyvenant erdvėje“, o tai lemia supratimą, kad *namai* gali būti bet kur ir bet kada (Winther 2009; Petersen, Winther, Lynggaard, Krogh 2010).

Egzistencinės (Richardson 2003 [1982]; Jackson 2005) ir erdvės antropologijos etnografijose *namai* suprantami kaip procesas, kai tiek statiškas, tiek mobilumas bei jautimiškos ir mentalinės erdvės jausenos susilieja (Winther 2009), bet kartu visada kinta (Ingold 2011), o mobilumo procesas yra suprantamas kaip *socialinė erdvinė* praktika (Jensen 2009; Hoffman 2002). Materialios kultūros antropologija pasiūlo tiek patyrimus, tiek santykius su objektais ir per objektus suprasti kaip abipusius dialektinius procesus, kai žmogus kuria objektą ir objektas kuria

⁴ Schema perbraižyta remiantis Petersen, Winther, Lynggaard, Krogh 2010: 266.

žmogų (Miller 2001; Miller 2009; Miller, Slater 2000; Reed 2007; Empson 2007; Edwards 2001). *Namų* sampratą individas išplečia per dinamišką asmeninį santykį su aplinka, kai užimama erdvė per simboliką transformuojama į vietą sukuriant tam tikrą priimtą *namų* kontekstą, puoselėjant savą psichologinę gerovę, o tai gebama atlikti bet kurioje „laikinoje“ vietoje: „pasidarau taip, kad jausčiaus, jog čia mano vieta, į kurią man visada malonu ir gera sugrįžti“ (Asta, 29 m.).

Nenutrūkstantis kompleksinis *namų* kūrimo procesas

Pastangos kurti *namus* apima visus buitinius gyvenimo aspektus – nuo vietos, kur padedama nakčiai galva, su kuo dalijamasi vonia, iš kokio puoduko geriama kava, kur ir kaip leidžiamas laisvalaikis, kaip griunami ar išlaikomi kultūriniai stereotipai, kaip laikomasi „savos“ istorijos ir kaip kuriama nauja gyvenamoji erdvė. Procesai gali būti itin minimalūs sava raiška, bet iš jų reikalaujama maksimalaus rezultato, kuris padėtų kurti ir išgyventi gerovę, būti *namuose*: justis, jausti bei juos suvokti.

Viena vertus, teigiama, kad *namai* tampa internalizuota vizija: „ką kitas gali pagalvoti apie mane“, ir tokiu būdu *namai* tampa „kitu“ (Clarke 2001). Ši išvada yra įdomi tuo, kad ji atskleidžia, jog *namai* yra kompleksiškas procesas, kuris išreiškia tiek savą jų išorinį projektavimą, tiek jų grįžtamąjį ryšį, kuris jungia viešosios erdvės ir privačios/intymios erdvės pasaulius (Clarke 2001: 42–43). Kita vertus, „namų kaip reprezentacijos“ idėja gali būti kritikuojama, nes objektai tuomet suvokiami kaip „objektyvūs, konkretūs ir pastovūs stabilumo šaltiniai“ (Garvey 2001: 48). Tyrimu (baldų perstumdymu, daiktų perdėjimu) atskleidžiama, kaip trumpalaikiškumas, tęstinumo nebuvimas vis dėlto gali kurti ontologinę saugumą, o banali rutina, kuri vyksta *namuose*, yra fundamentali, nes taikomos taktikos nuolatos konstruoja ryšį tarp namų ir savęs. Saviidentifikacija yra aktyvus ir vis peržiūrimas procesas, ir rededoravimas yra vienas iš refleksyvių įrankių, išreiškiančių gebėjimą tęsti savąjį naratyvą (Garvey 2001: 64–67). *Naminimas* – tai procesas, kuris atskleidžia, kaip žmogus elgiasi esant rutinai, tai gebėjimas susidoroti su kasdienybe vardan tikslo „būti namie/*namuose*“, gebėjimas kurti saugią vietą judant. *Namai* – nebaigtinis reiškinys, nenutrūkstamas kūrimo procesas, ir nesvarbu – kur jis vykėtų ir kiek laiko (Petersen, Lynggaard, Winther Krogh 2010). *Modernių klajoklių* atveju jų kuriami namai yra situaciniai, kai siekiama kurti ir išgyventi *namų* gerovę „čia ir dabar“, atsiriboti nuo „kažkada ir ten“ ideologinių naratyvų. *Namų* kūrimas patiriamas tam tikru momentu, ir ši patirtis neturėtų būti vertinama kaip statiškumą ir pastovumą įkūnijantis kontekstas. Tad neturint galimybės lygiavertiškai palyginti „čia“ ir „ten“, nes patirtis tiesiog būna kitokia dėl skirtingų kontekstų, šių dienų migracinių procesų dalyvius reikėtų suvokti per jų gebėjimus kurti savuosius pasaulius, *namus* ir

sąveiką su aplink vykstančiais procesais, bet neuždarant jų į binarines socialines/ekonomines ne/turėjimo, ne/gavimo pozicijas.

Erdvės suvokimo kaita ir rizominės erdvės integruota samprata tarp *modernių klajoklių* yra reikšmingas faktas, leidžiantis įvesti papildomą kritiškumo dimensiją. Skaitant socialinių mokslų empirinius tekstus, *namai* juose dažniausiai traktuojami kaip „palikti tėvynėje“, o emigrantai vertinami iš politinių, ekonominių, socialinių perspektyvų taikant būtent dichotominę prizmę „čia“ ir „ten“ bei „kodėl“. Glaustai pristatant *namus* kaip amžinai kintančią sferą, kurioje apgyvendinama materialinė erdvė, palaikomos tradicijos per etines ir estetines taktikas, kai tiek naujos, tiek atpažįstamos kasdienės praktikos įsilieja į *namų* kūrimo procesą, skatinama migraciją išgyvenančius žmones matyti ne tik kaip „nau dingus/nenaudingus“ kapitalistiniam spektakliui, bet iš dalies kaip alternatyvų reiškinių, kuris atskleidžia žmogaus gebėjimą plėtoti nepriklausomą nuo vietos, individualiai prasmingą, nefiksuotą ir lanksčią būtį ir kartu sąmoningai žaisti su sistemos taisyklėmis.

Aš – e/i/migrantas? „Teoriškai tiktu, bet emociškai ne“

Nei geografiškai, nei ekonomiškai, nei socialiai neegzistuojant homogeniems vieniams, mobilumas tampa vienu iš įrankių, per kurį skleidžiasi žmonių gyvenimo kompleksiskumas. Taigi siekiant per *emic* perspektyvą užčiuopti „čia ir dabar“ vykstantį tarpvalstybinį, tarpkultūrinį procesą, pirmiausia susiduriama su problema, kaip vadinti mobilumo praktikas šiandieninės migracijos procese išvengiant apibrėžimų, kurie persunkti asociacijų ir išankstinių vertinimų.

Labai nemėgstu, kai mane migrante vadina, nes išvažiavau ne dėl darbo ar geresnio gyvenimo. [...] dabar dažnai jaučiu tokį stigmatizavimą... aplinkiniai man bando sukelti kaltės jausmą ar kažką panašaus, lyg aš būčiau išdavęs kažką, palikus šeimą, namus. Nieko panašaus. [...] Tai traumatizuoja. Visai nesvarbu, ar aš esu Prancūzijoje, ar Kanadoje, ar Afrikoje – aš visur galiu būti namie (Gertrūda, 26 m.).

Gilinantis ne į abstrakčias priklausymo ar nepriklausymo, integracijos ar atskirties temas, nors jos iš dalies paliečiamos, bet akcentuojant kasdienybėje materialiai kuriamus ir atliekamus *namų* praktikavimus migracijos/judėjimo/persikraustymo metu, siekiama atskleisti, kad tiek šaknų įleidimas (*namai – priklausymas*), tiek mobilumas (*ne namai – benamystė – kelionė*) vienas kitam netrukdo (Kuzmickaitė 2008) ir netgi suprantami kaip *namų* fenomeno vieniai, papildantys vienas kitą (Moore 2007).

Ne... aš tai nesu migrantė... [...]. Nori nenori prisiriši prie aplinkos, tampa sava, darai viską automatiškai pažįstamai... Nuo savęs niekur nepabėgsi... Žmogus prisiriši, bet neturi būt priklausomas. Aš prisirišau prie vietos, bet kai išvažiuosiu, man tai nebus gyvenimo pabaiga (Gabrielė, 28 m.).

Informantų pasakojimų naratyvams būdingas „migranto“ sampratos atsiskyrimas, o paklausus, kaip jie save įvardintų, dažniausiai pasimeta, kadangi sąmoningai savęs neapibrėžia konkrečiu terminu, nes nežino sau tinkamo.

Tie pavadinimai... Čia tik žaidimas. Vienur išsiregistruoji, kitur prisiregistruoji..., nors keista buvo Lietuvoje išsiregistruot, kad negyvenu. O dėl tų pavadinimų, tai žinai, kai visur tiek jau gyventa, kažkaip nesusimąstau. Išsiregistruoji, po to išsiregistruoji, tik popierizmas (Asta, 29 m.).

Vis dėlto, kai kurioje nors šalyje pretenduoja į kokias nors socialines programas, kaip kalbų mokymasis, ar prireikia socialinės pagalbos, be jokio širdies skausmo save pavadina „imigrantu“, bet tada tai tampa savotišku žaidimu su sistema, tokia situacija suvokiama kaip *mainai* tarp individo ir sistemos. Informantai savo gyvenimą įvairiose šalyse įvertindavo abstrakčiomis sąvokomis, pavyzdžiui: „aš keliautoja atostogaujanti“ (Gabrielė, 28 m.), „gyvenimo patogumo ieškojimas“ (Dovė, 28 m.), „aš nesu nei emigrantė, nei imigrantė, nes nesiruošiu nei imigruoti, nei emigruoti, aš noriu tiesiog pažinti miestus, šalis, kultūras“ (Monika, 34 m.), „save suvokiu kaip žmogų be sienų, juk sienos atviros, važiuok kur nori, kada nori“ (Asta, 29 m.), „aš negalvoju apie save kaip apie emigrantą“ (Marius, 34 m.), „aš domiuosi kitomis vietomis“ (Ona, 26 m.), „vis tiesiog svečiuojuos čia ir man patinka“ (Kamilė, 26 m.).

Modernūs klajokliai savo patirtimi patvirtina Moore (Moore 2007) išvalgas, kad tiesiogines *namų* kaip saugumo, stabilumo, o *ne namų* – bevietiško, nepilnumo konotacijas reikia suvokti ne kaip priešybes, bet kaip papildančias viena kitą sampratas, nes pastarosios tik „teoriškai tiktų, bet emociškai ne“ (Gertrūda 26 m.). Terminas *modernus klajoklis* (angl. *modern nomad*, Winther 2009) pasirenkamas dėl jo neįmantrumo ir siekio išlikti arčiau *emic* kalbos ir nenoro primesti sunkių ir komplikuočių etikečių, kaip „elitinė migracija“ ar „vidurinėsios klasės transnacionalizmas“ (Conradson, Latham 2005; Parutis 2011), arba vartoti itin platų terminą – „migrantai iš Lietuvos“ (Liubinienė 2009). *Modernūs klajokliai* pasirinkti ne tik dėl to, kad šie jauni (25–40 metų) asmenys keliauja po pasaulį, kraustosi iš vietos į vietą, keičia vienus *namus* kitais, bet ir dėl to, kad jie nepriskirtini jokiai kitai sociologinei kategorijai, nes savęs nelaiko trumpalaikiais ar ilgalaikiais migrantais, nebūtinai menkos kvalifikacijos, bet ir nebūtinai nepriklauso „elitinei“ (Parutis 2011) migrantų grupei. *Modernių klajoklių* terminas informantus susieja ir leidžia apie jų individualias tarpvalstybinio, tarpkultūrinio gyvenimo patirtis, turinčias daug panašumų, kalbėti kaip apie reiškinį, kuris pasižymi fragmentiškumu, situaciškumu, paradoksalumu. Tai apibūdinimas individų, kurie juda, moka greitai prisitaikyti, taip pat, naudodamiesi šiuolaikinėmis transporto priemonėmis, technologijomis (internetas), gali sugebėti būti ir *ten*, ir *ten* bei *čia*, bet nebūtinai *tarp*.

Apskritai migracijos procese dichotomijos, išreiškiančios „čia“ ir „ten“, tampa problema, nes migruojantys individai kuria „čia ir dabar“ tų dichotomijų mišinį (Ehrkamp 2005). Ir šias įtampas patvirtina aktyvių tarpvalstybinių, tarpkultūrinių mobilų gyvenimą praktikuojančių individų etnografija, kuri atskleidžia pakitusį erdvės suvokimą, o tai padeda perprasti migracijos procesus išgyvenančių individų patirtis suvokiant jų *namų* patirtis.

Kompleksinis *namų* sampratos išplėtimas laike, emociškai ir virtualiai

Migruojančių žmonių kasdienybė kerta valstybių sienas, susieja keletą vietovių, žongliruoja tarp skirtingų kultūrinių, socialinių sampratų, ekonominių ir politinių santvarkų. Mobilūs žmonės pradeda jausti, kad *namai* nėra fiksuoti geografiškai ir jie tik iš dalies būna „tai, kas palikta“, kitaip tariant, jaučiama įtampa tarp tradicinių stabilijų, apibrėžtų *namų* ir žmonių gyvenimo. Taigi jei identitetai nebėra apibrėžti geografiškai, tai nereiškia, kad *modernūs klajokliai* gyvena kažkokioje neapčiuopiamoje erdvėje. Tiesiog tai reiškia, kad *namų* idėja yra perbraižoma, ir būtent per skirtingų vietų jungtis, per gebėjimą susieti žmones, gyvenančius dideliais atstumais vieni nuo kitų, per pinigų, daiktų ir informacijos pasikeitimą. Taigi žvelgti į šiuos žmones iš etnocentriškos perspektyvos nėra tikslinga, nes jie stengiasi ir geba išvengti įtampos ar bent jau ją neutralizuoti savo lankstumu, manevrais ir veiksmais, būdami tam tikroje vietoje (Morley 2000: 31–53).

Modernūs klajokliai judėdami kuria namus kompleksiskai, kai sava rizominė erdvė užpildoma skirtingais, individualistiniais *naminimo* procesais, kurie gali išplėsti fizinius namus. Juk žmogus, būdamas tam tikroje erdvėje lokalus, juda mobiliais tinklais, ir vietos suvokiamos kaip apgyvendintos ryšiais ir objektais, bet nefiksuotos per subjektus ir žmonių susidūrimus skirtingose vietose. Remiantis tyrimu, galima teigti, kad *namai* yra išplečiami laike, emociškai ir geografiškai.

- *Namai* išplečiami laike susiejant asmeninę istoriją ir prisitaikymą prie kintančios situacijos, susiejant tęstinumą ir kaitą.

Tai pasiekama per kruopščiai atsirenkamus „savus daiktus“ (Asta, 29 m.), kurie kuria stabilumo ir pažįstamumo atmosferą, nes tai padeda „nepasimesti ir neišsitaškyti nežinioje“ (Asta, 29 m.). Daiktai ne tiek estetiniai, kiek funkcionalūs, nes naudojami kaip įrankiai *naminimo* procese siekiant sukurti atmosferą, kuri leidžia žymėti tiek individo istorijos reprezentaciją, tiek jo dabartį.

Astai kraustantis iš vieno miesto į kitą Danijoje, paklausta, ar daug daiktų prisikaupė per kelerius metus, ji pasakojo:

Daug, išmečiau dalį, kažkokia nesąmonė su tais daiktais..., juk viskas turi tilpti į vieną didelį ir vieną mažą lagaminą, čia mano daiktų kiekio limitas [...],

knygas tai imu. Rūbų negaila, ko nesu užsidėjus per 3 mėnesius – išmetu. O dar žiūriu, kad technika mano daugybę vietos visad užima: kolonėlės, kompas, didelis fotoaparatas, visi pakrovejai ir jau pilna..., o kur dar blenderis, itališkas kavos aparatas ir mylimi puodeliai..., lagaminas tai kaip roko žvaigždės mano... jau 8 metai keliauja, visas apsibrūžinęs... ir šiaip turiu, bet labai mažytę nago dydžio statulėlę..., gal 3 metai jau... na, kažkoks mielas daiktas, o gal daugiau nei 3 metai. Ir šiaip yra tokių talismanėlių. Pavyzdžiui, Japonijoje duotas gatvėje man moters piešinys. Ir jis iki šiol lagamino piniginėje keliauja. Jau kokie 7 metai. Žinai, ką pastebėjau, kad negaliu išmest ar palikt, jei man tai dovonota – tai iškart tie daiktai imami. Taip ir laikiau tokius marškinius, kur nenešioju, bet J. dovanėjo ir jau 4 metus juos tiesiog vežiojuos (Asta, 29 m.).

Asmeniniai daiktai gali būti suprantami kaip suteikiantys saugumo ir stabilumo, nes juose glūdi istorija ir prisiminimai, kurie priklauso nuo momento, kada į juos žiūrima, ir kartu tai „teoriškai“ pretenduoja kurti ideologiškai saugių namų atmosferą. Tai siejama su Prousto *mémoire involuntaire*, neišvengiamai ir be išpėjimo atkeliaujančiai praeičiai. Prisiminimai siejami su objektais, erdvėmis, vietomis, skoniais, garsais ir pan., tad įvairiausi šaltiniai stimuliuoja žmogaus gebėjimą prisiminti praeitį, svajones bei sužadina refleksyvumą (Urry 2000). Prisiminimai gali būti tiek norimi, tiek nenorimi, tad jie būna selektyvūs. Be to, dėl riboto bagažo prisiminimus sukeliantys daiktai būna atidžiai pasirenkami, reikalingi kasdienybėje ir kartu būtini kaip įrankis, kuris ne tik primena praeitį, bet ir sukuria dialektinį ryšį tarp „čia ir dabar“ bei „kažkada ir kažkur“. Pasirūpinimas keliais objektais leidžia greitai „persijungti“ iš *ne-namų* į *namų* būseną. Šis „persijungimas“ įvyksta greitai vežiojantis su savimi erdvę, kuri greitai „perkeliama“ į naują aplinką atpažįstamais objektais, o tai savo ruožtu leidžia įgyvendinti tam tikras praktikas, kuriančias saugumą (Urry 2003).

- *Namai* yra išplečiami emociškai gebant kurti saugumo atmosferą skirtingose vietose, nepatiriant „išvietinimo“.

Tai gebėjimas suvaldyti fizinę erdvę tvarkantis, dekoruojant, surenkant baldus ir per žmogiškus ryšius su kaimynais, bendradarbiais, draugais ir pažįstamais.

[...] augant ir vis labiau judant iš vienos vietos į kitą, namais tampa šeima, draugai ir buvimas kartu... ir kai kurie daiktai..., banalu, bet tiesa, ir nieko čia nepakeisi. Buvimas su jais suteikia tą namų jausmą... Net nežinau, kaip paaikškinti..., nežinau ir kokie daiktai... visuma... atvirukai, papuošalai, savi rūbai, knyga, batai... na visa ta nuobodybė, kurią suverti į krūvą ir jau galvoji, kad čia tavo vieta (Ona, 26 m.).

Gyvenamoji erdvė svarbi kaip buvimo vieta, bet ji nėra fetišizuojama, ji suprantama kaip lokacija, kaip sienos, tarp kurių esama „čia ir dabar“, bet tai nereikia, kad jaučiamasi *ne-namie* dėl laikinumo, tiesiog per taktikas ir objektus apgyvendinama vieta.

- *Namai* kaip vieta yra išplėsti geografiškai per virtualumą.

„Būti online bet kur ir bet kada“ – tai gebėjimas būti tuo pačiu metu keliose vietose. Naudojimasis internetu tarp informantų yra būtent tai, kas kontroliuojama, nes skaitant, dalijantis naujienomis su draugais ir pažįstamais, naršant tinklaraščius, įtraukiant į šį procesą naujus žmones, naujus šaltinius, susiejant juos su senais įpročiais, juos įveikiant, pasiliekan, kas aktualu, ir pamažu atrandant vietas savo naršymo rutinoje naujiems informacijos šaltiniams, jaučiamasi saugiai. Ir tai yra tokia praktika, kuri gali būti suprantama kaip sava erdvė, *namai*. Sava erdvė – ne tik fizinė erdvė savaime, tai jos pildymas praktikomis, ir ne tik turėjimas, kur išsimiegoti, išsimaudyti, gaminti vagį, bet ir turėti galimybę būti *online*. Šioje etnografijoje terminą *online* galima suprasti kaip metaforą – tai ne tik realus kompiuteriu ir internetu prisijungimas prie asmeninės informacijos tam tikrose platformose, tai ir gebėjimas per vieną iš taktikų patirti būseną, kai jaučiamasi saugiai namie, savoje erdvėje, tai gebėjimas būnant iš pirmo žvilgsnio „ne namie“ „persijungti“ į būseną „*namai*“.

Kompas visada keliauja su manimi, dabar patogiau, kai yra *IPhonas*. *Skype* yra mano pagrindinė komunikacijos priemonė su šeima (Lietuvoje) ir artimais draugais, na, dar *Facebookas*. Nors daug kas niurzga dėl šitų programų sakdami, kad jos atima laiką ir neleidžia gyvai bendrauti su žmonėm, aš manau, kad šių programų išradėjai nusipelnė paminklo. Mano draugai yra išsimėtę po visą pasaulį, ir nors ir daug keliauju, su visais negaliu susitikti, ir vien tik *Facebooko* ir *Skype* dėka aš žinau, kur jie, kaip jie ir ką jie. Ir šiaip šiuolaikinės technologijos, kompiuteris, internetas ir taip toliau atveria daug galimybių. Aš galiu dirbti iš bet kurio pasaulio kampelio, taip pat ir mano vaikas, todėl mes galim gyvent, kur norim, ir važiuot, kur ir kada norim (Dovė, 28 m.).

Virtualūs ryšiai nėra fetišizuojami, bet jie tiesiog yra reikalingas įrankis norint palaikyti ir išlaikyti santykius, nes susitikti akis į akį galima palyginti retai. Tad galima daryti išvadą, kad „laiko – erdvės suspausti“ iš tiesų gali reikšti „laiko – erdvės praplėsti geografiškai“. Individo tinkliniai ryšiai padeda megzti ir išlaikyti tiek stiprius, tiek silpnus ryšius, kurti išsibarsčiusias savas vietas bei *namus* tuo pačiu metu keliose vietose. Vis dėlto nereikia šių skirtingų vietovių vertinti kaip atskirų, jos yra papildančios viena kitą.

Winther teigia, kad *namai* kaip idėja (gr. sąvoka, vaizdinys), kuri savo ruožtu yra pripildyta normatyvinių reikalavimų, yra abstrakti, nes tai kultūrinės sampratos, kurios nurodo, kaip reikia suprasti *namus*. Tai ideologinė konstrukcija, kuri keičiasi, bet lėtai (Winther 2009; Petersen, Lynggaard, Winther, Krogh 2010). *Namai* – refleksyvi būseną, tai individo pasaulis, sukuriamas skirtingose vietose sutelkiant fizines ir intelektualines pastangas, įgyvendinamas per situacines galimybes pasitelkiant virtualų, fizinį, fizinio judėjimo, komunikacinį ir įsivaizduojamą mobilumą, savivertės kriterijus. *Namai* yra visokeriopai gyvenami, kai

„nėra svajojama būti kitur“ (Gabrielė, 29 m.). *Namai* tampa situaciniais, momentiniais, keliančiais reikalavimą prisitaikyti ir stengtis.

Jaustis kaip namie – tai nėra jausena, kuri pasiekama vieną kartą ir visiems laikams, nes tai kompleksinis jausmas, kuriame glūdi nerimas, benamystė ir namystė. Kaip jaučiamasi namie ar nesijaučiama, priklauso nuo nuotaikos, o ji nebūtinai priklauso nuo konkrečios vietos. Galima jaustis namie idėjiškai, kūnu, kalba. Galima šią jauseną nešiotis su savimi (Petersen, Winther, Lynggaard, Krogh 2010).

Michaelis Jacksonas pasakytų, kad tai „žmogiškos egzistencijos iššūkis pasiekti tam tikrą balansą tarp buvimo veikėju ir buvimo veikiamu“ (Jackson 2005: 143). Pasak Winther (Winther 2009), namų jausena yra tarp mentalinių gebėjimų žvelgti ir analizuoti, suvokti *namus* ir išgyvenamo mobilumo konteksto. Vadinausi, būseną „kaip namie“ priklauso nuo mentalinio gebėjimo suvokti savo buvimo vietą. Tai itin sąlygiška, nes priklauso nuo subjektyvios situacijos, individo požiūrio ir netgi nuotaikos. *Namų* situacinės sampratos priklauso nuo individo „čia ir dabar“ jausenos. Šias sampratas galima išskirti:

- per buvimo vietas, kai buvimas suprantamas tik kaip lokacija kuriant komfortą, ir visiškai nesvarbu, kiek laiko trunka „gyvenimas kartu su draugu bet kur“ (Austėja, 27 m.), „patinka atsidurti ten, kur tavęs niekas nepažįsta ir gali kurti savo pasaulį iš pradžių“ (Maksas, 25 m.);
- per įsivaizduojamą priklausymą erdvei, miestui, šaliai, savumo pajautą: „čia (*kitur nei Lietuva*) dažniau jaučiuos sava nei Lietuvoje, atrodo, kad čia būtų daugiau galimybių, jei norėtum kažką daryt“ (Gabrielė, 29 m.). Savumu tampa atsakomybės prisiėmimas už situaciją, kai esama „čia ir dabar“, jis pasireiškia „savęs konstravimu“ per aplinką;
- per emocinės gerovės pajautą, kuri suprantama kaip savirealizacija, jaučiamas emocinis komfortas.

Tas savas pasaulis gali persikelti į įvairias vietas, bet tai nereiškia, kad „kažkur“ gyvenantys nepasiilgsta šeimos, draugų, aplinkos. Remiantis informantų atsakymais galima daryti išvadą, kad pagarba, įvertinimas, prisiminimai ir ilgesys nėra suprantami kaip būtinybė gyventi geostatišką gyvenimą – stengiamasi įsiklausyti į save, suteikiant laisvę ir pasitelkiant drąsą ieškoti *tos* būsenos, kai svajos ir realybės, iliuzijos ir situacija tenkina.

Etinės ir estetiškos taktikos kuriant *namus*

Į klausimą, kas yra *namai*, informantė Gabrielė (29 m.) atsako: „tai tas jausmas, kad esi reikiamoj vietoj reikiamu metu, kai nėra taip, kad svajoji, oi, kaip norėčiau būt kitur.“ Siekdami šio tikslo informantai griebiasi estetinių ir etinių

taktikų, kurios padeda susidoroti su mobilumo, kaip stabilumo ir saugumo priešingybė, iššūkiams. Remiantis etnografija, taktikas galima temišškai suskirstyti:

- į fizines, estetines, apčiuopiamas per tam tikrų fenomenų kūrimą.

Kintančios gyvenamos *namų* erdvės nėra lygiavertės (jos skiriasi dydžiais, asmeninės erdvės turėjimu, baldais, situacijomis jose), tiesiog *modernūs klajokliai* jose kartoja tam tikrą elgesį, kuris padeda fiziškai patirti *namus* per „pagalvių purenimą“, „indų plovimą“, „buvimą online“, „pašto dėžutės tikrinimą“, „bendravimą su kaimynais“, „savą jaukumą, tvarką“, „baldų radimą“, „kūrimąsi“, „muzikos klausymą“, „maisto gaminimą“ ir panašiai.

[...] indai turi būti išplauti būtinai... ir man svarbu patalynė..., atsitempiau iš Lietuvos komplektą, bet greit sudrisko su viešom skalbimo mašinom beplauvant, tai laukiu, kada grįšiu, kad galėčiau vėl ką atsivežt, bet panašūs įpročiai iš mamos paveldėti nesąmoningai... labai jaučias dabar, nors namie mamą vis kritikuodavau dėl perdėto „pagalvių kedenimo“ (Gertrūda, 26 m.).

Tokio tipo kasdienybės niuansai, taikomos taktikos leidžia įsijausti į *namus*. Gertrūda nusako, „kokie namai yra ir turi būti“ materializuodama savą *namų* idėją, kokie *namai* turėtų būti emocine, fizine, moraline ir vertybine prasmėmis. *Namų* idėja atkeliauja su asmenine istorija. Gertrūda tęsia *namų* kūrimo istoriją perimdama savo mamos taktikas, bet kartu kuria naujas jų formas ir skonius. Visa šita materializuota *namų* idėja leidžia tuos *namus* pajauti ir pajusti, *būti namuose*. Tokia situacija suponuoja tiek pokytį, tiek stabilumo išlaikymą, kuris gali pasireikšti subtiliais niuansais, kaip pagalvių purenimas, ir, ko gero, išoriškai yra net nepastebimas, bet dėl refleksyvumo pačiam žmogui tampa aiškus situacinio ir asmeninės istorijos perinterpretavimo momentu ir svarbia detale konstruojant ateitį.

- Idėjinės, etinės, padedančias susidoroti su neatitikimu tarp to, kaip reikėtų gyventi, ir kaip gyvenama.

Nejausdami socialinio ir kultūrinio bevietiško, gyvendami kitur, ne tėvynėje, patirdami „dažną stigmatizavimą, nes aplinkiniai bando sukelti kaltės jausmą, lyg būčiau išdavęs kažką, palikęs šeimą, *namus*“, bet „nieko panašaus“ (Gertrūda 26 m.) neišgyvenant, *modernūs klajokliai* stabilumo ir mobilumo konfrontaciją išsprendžia per „minimalų daiktų turėjimą“ (Monika 34 m., Kristina 27 m.), „prisiminimai juk yra mintyse (o ne daiktuose)“ (Maksas 25 m., Marius 34 m.) ir „namai – tai aš“ (Kristina 27 m., Gabrielė 29 m.) idėjinės taktikas. Tai vidinės nuostatos, neapkraunančios menamomis ir įsivaizduojamomis *namų* sampratomis, kurios stengtųsi implikuoti, kur jis/ji turėtų gyventi ir kaip. Jos tiesiogiai priklauso nuo požiūrio į mobilumą: „kuo daugiau keliauji, tuo lengviau darosi įsikurti“ (Dovė, 28 m.). Jis padeda kurti emocinį komfortą bet kur ir bet kada, tai atvirumas, neužsidarymas stabilume, nes *namai* suprantami kaip „kūrybiškumas, kai gali iš nieko padaryti kažką“ (Austėja, 27 m.) daiktais, panaudojant erdvę.

„Namai – tai tas jausmas, kad esi reikiamoj vietoj reikiamu metu, kai nėra taip, kad svajoji: oi, kaip norėčiau būt kitur“

Trumpas etnografinio tyrimo pristatymas atskleidžia šiuolaikinės migracijos reiškinių, kuris šiuo metu yra Lietuvos migracijos studijų paraštėse, ir kaip kinta individo, erdvės ir vietos suvokimas per *namų* fenomeną migruojant. Tyrimo metu užfiksuotos estetinės ir etinės taktikos, kurios padeda susidoroti su mobilumo, kaip stabilumo ir saugumo priešingybės, metamais iššūkiais. *Modernūs klajokliai* judėdami kuria namus kompleksiskai, kai sava rizominė erdvė užpildoma skirtingais, individualistiniais naminimo procesais, kurie padeda išplėsti jų *namus*, nes jis/ji, būdamas tam tikroje erdvėje lokalus, juda ne tik emociniais tinklais laike, bet ir virtualiai. Vietos suvokiamos kaip apgyvendintos ryšiais ir objektais, per dinaminį asmeninį santykį su aplinka, kai užimama erdvė per simboliką transformuojama į vietą sukuriant tam tikrą priimtina *namų* kontekstą, kuriant savą psichologinę gerovę. Taigi ši etnografija neakcentavo platesnio ir abstraktesnio migruojančio individo ryšio su ekonomine, socialine ar kultūrine sistema ir nematavo jo/jos sėkmingumo ar „lietuviškumo“. Priešingai, sąmoningai buvo pabrėžiamas individualus *namų* konstravimo ir buvimo juose lygmuo, savojo naratyvo kūrimas, kuris yra gana refleksyvus ir situacinis, bei visuomet santykis tarp to, kaip norėtusi, ir to, kaip pavyksta.

Literatūra

Aidis Rūta, Krupickaitė Dovilė. 2007. Jaunimo emigracijos tyrimas: Lietuvos universitetinių aukštųjų mokyklų studentų nuostatos emigruoti, *Oikos. Lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 3: 36–50.

Akstinavičiūtė Ieva. 2006. Antropologinė „namų“ idėjos perspektyva: lietuvių diasporos žmonių tikslas ar saugi vieta „judant“?, *Oikos. Lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 2: 30–41.

Bauman Zigmund. 2000. *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.

Beaverstock Jonathan V. 2005. Transnational Elites in the City: British Highly-Skilled Inter-Company Transferees in New York City's Financial District, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 31(2): 245–268.

Bowman Glenn. 2002. 'Migrant Labour': Constructing Homeland in the Exilic Imagination, *Anthropological Theory* 2(4): 447–468.

Clarke Alison J. 2001. The Aesthetics of Social Aspiration, Miller D. (ed.). *Home Possessions: Material Culture behind Closed Doors*: 23–46. Oxford, New York: Berg Publishers.

Conradson David, Latham Alan. 2005. Transnational Urbanism: Attending to Everyday Practices and Mobilities, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 31(2): 227–233.

Cuba Lee, Hummon David M. 1993. Constructing a Sense of Home: Place Affiliation and Migration across the Life Cycle, *Sociological Forum* 8(4): 547–572.

Daukšas Darius. 2011. Būti lietuviu čia ir ten: migrantų iš Lietuvos Norvegijoje atvejis, Čiubrinskas V. (sud.). *Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose*: 119–140. Kaunas: Vytauto Didžiojo Universiteto leidykla.

Davoliute Violeta. 2008. Lithuania and the New West-East Migration, *Oikos. Lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 2(6): 73–80.

Edwards Elizabeth. 2001. *Raw Histories, Photographs, Anthropology and Museums*. New York: Berg Publishers.

Ehrkamp Patricia. 2005. Placing Identities: Transnational Practices and Local Attachments of Turkish Immigrants in Germany, *Journal of Ethnic and Migration Studies* 31(2): 345–364.

Empson Rebecca. 2007. Separating and Containing People and Things in Mongolia, Henare A., Holbraad M., Wastell S. (eds.). *Thinking through Things: Theorising Artefacts Ethnographically*: 113–140. London, New York: Routledge.

Garvey Pauline. 2001. Organised Disorder: Moving Furniture in Norwegian Homes, Miller D. (ed.). *Home Possessions: Material Culture behind Closed Doors*: 47–68. Oxford, New York: Berg Publishers.

Gustafson Per. 2001. Roots and Routes: Exploring the Relationship between Place Attachment and Mobility, *Environment and Behavior* 33: 667–686.

Hoffman Katherine E. 2002. Moving and Dwelling: Building the Moroccan Ashelhi Homeland, *American Ethnologist* 29(4): 928–962.

Ingold Tim. 2011. *Being Alive: Essays on Movement, Knowledge and Description*. London, New York: Routledge.

Jackson Michael. 2005. *Existential Anthropology: Events, Exigencies and Effects*. New York: Berghahn Books.

Jackson Michael. 2006. *The Accidental Anthropologist. A Memoir*. Dunedin, New Zealand: Longacre Press.

Jensen Ole B. 2009. Foreword: Mobilities as Culture, Vannini P. (ed.). *The Cultures of Alternative Mobilities: Routes Less Travelled*: xv–xix. Farnham: Ashgate.

Kaufmann Vincent. 2010. Mobile Social Science: Creating a Dialogue among the Sociologies, *The British Journal of Sociology* 61(1): 367–372.

Kuzmickaitė Daiva K. 2008. Teoriniai tarptautinės lietuvių migracijos diskursai, *Oikos. Lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 1(5): 24–32.

Kuznecovienė Jolanta. 2011. Išteritorinto identiteto alternatyvos: lietuvių imigrantai Airijoje, Anglijoje, Čiubrinskas V. (sud.). *Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose*: 89–104. Kaunas: Vytauto Didžiojo Universiteto leidykla.

- Larsen Jonas, Axhausen Kay, Urry John. 2006. *Mobilities, Networks, Geographies, e-Book*. Aldershot: Ashgate.
- Lewis Tyson, Cho Daniel. 2006. Home is where the Neurosis is: a Topography of the Spatial Unconscious, *Cultural Critique* 64(Fall): 69–91.
- Liubiniene Neringa. 2009. *Migrantai iš Lietuvos Šiaurės Airijoje: „savos erdvės“ konstravimas*. Daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas.
- Malinauskas Gedas, Blažytė Vilma. 2010. Nesėkminga imigracija: lietuvių, tapusių benamiais Londone, gyvenimo ypatumai, *Oikos. Lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 1(9): 9–19.
- Mallett Shelley. 2004. Understanding Home: A Critical Review of the Literature, *The Sociological Review* 52(1): 62–89.
- Miller Daniel. 2001. Behind Closed Doors, Miller D. (ed.). *Home Possessions: Material Culture behind Closed Doors*: 1–23. Oxford, New York: Berg Publishers.
- Miller Daniel. 2009. Individuals and the Aesthetic of Order, Miller D. (ed.). *Anthropology and the Individual: A Material Culture Perspective*: 3–24. Oxford, New York: Berg Publishers.
- Miller Daniel, Slater Don. 2000. *The Internet: An Ethnographic Approach*. Oxford, New York: Berg Publishers.
- Moeran Brian. 2009. From Participant Observation to Observant Participation, Ybema S., Yanow D., Wels H., Kamsteeg F. (eds.). *Organizational Ethnography: Studying the Complexities of Everyday Life*: 139–155. London: Sage Publications.
- Moore Jeanne. 2007. Polarity or Integration? Towards a Fuller Understanding of Home and Homelessness, *Journal of Architectural and Planning Research* 24(2): 144–159.
- Morley David. 2000. *Home Territories: Media, Mobility and Identity*. London, New York: Routledge.
- Parutis Violetta. 2006. “At Home” in Migration: Constructing of Home by Polish and Lithuanian Migrants in the UK, *Oikos. Lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 2: 9–29.
- Parutis Violetta. 2007. Galimybių šalis: ar gali Jungtinė Karalystė tapti lietuvių emigrantų namais?, *Oikos. Lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 3: 22–35.
- Parutis Violetta. 2011. “Economic Migrants” or “Middling Transnationals”? East European Migrants’ Experiences of Work in the UK, *International Migration*: 1–20. <<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2435.2010.00677.x/abstract>> [žiūrėta 2012 03 03].
- Pellow Deborah. 2003. The Architecture of Female Seclusion in West Africa, Low S. M., Zúñiga D. L. (eds.). *The Anthropology of Space and Place: Locating Culture*: 160–184. Oxford: Blackwell Publishing.
- Perkins Harvey C., Thorns David C., Winstanley Ann, Newton Bronwyn M. 2002. *The Study of “Home” from a Social Scientific Perspective: An Annotated Biblio-*

graphy. <<http://www.ssrc.canterbury.ac.nz/research/RPHS/hh/homepub.pdf>> [žiūrėta 2012 03 03].

Petersen Marianne G., Winther Ida W., Lynggaard Aviaja B., Krogh Peter G. 2010. Tactics for Homing in Mobile Life – a Fieldwalk Study of Extremely Mobile People, *Mobile HCI '10 Proceedings of the 12th International Conference on Human Computer Interaction with Mobile Devices and Services*: 265–274. New York: ACM.

Pink Sarah. 2006. *The Future of Visual Anthropology: Engaging the Senses*. London, New York: Routledge.

Reed Adam. 2007. „Smuk is King“: The Action of Cigarettes in a Papua New Guinea Prison, Henare A., Holbraad M., Wastell S. (eds.). *Thinking through Things: Theorising Artefacts Ethnographically*: 32–46. London, New York: Routledge.

Richardson Miles. 2003[1982]. Being-in-the-plaza: Material Culture and the Construction of Social Reality in Spanish America, Low S. et al. (eds.). *The Anthropology of Space and Place: Locating Culture*: 74–91. Oxford: Blackwell Publishing.

Shokeid Moshe. 1992. Exceptional Experiences in Everyday, *Cultural Anthropology* 7(2): 232–243.

Skačkauskaitė Asta. 2007. Tarptautinė lietuvių migracija: studentų nuostatos, požiūris ir emigracinių galimybių vertinimas, *Oikos. Lietuvių migracijos ir diasporos studijos* 3: 51–60.

Šutinienė Irena. 2011. Lietuvių migrantų tautinio identiteto transformacijos: tarp aktualizavimo ir asimiliacijos, Čiubrinskas V. (sud.). *Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose*: 163–184. Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas.

Urry John. 2000. *Sociology beyond Societies: Mobilities for the Twenty First Century*. London, New York: Routledge.

Urry John. 2003. *Global Complexity*. Cambridge: Polity Press.

Winther Ida W. 2009. Homing Oneself – Home as a Practice, *Haecceity Papers* 4(2).

Wuthnow Julie. 2002. Deleuze in the Postcolonial: on Nomads and Indigenous Politics, *Feminist Theory* 3(2): 183–200.

'In the Right Place at the Right Time': The Constructions of *Home* in the Process of Migration

Vitalija Stepušaitytė

Summary

Mobility is approached in different ways by many researchers across a broad range of backgrounds. In the social sciences, migration, depending on the historical context and circumstances, is usually seen as a temporary economic move, or an emotional or political act. Needless to say, migration processes are complexities of emotional, economic, cultural and social adjustments which are directly linked with a multi-dimensional concept of *home* (Mallett 2004), as it is believed that migration highlights the issue of it. *Home* is understood as a place(s), idea(s), feeling(s), practices, state of mind or even as a symptom, a nostalgic and impossible concept (Lewis, Cho 2006). Moreover, in the social sciences, the complex concept of *home* becomes rather a context which might be explored through gender (Pink 2006; Pellow 2003), age (Cuba, Hummon 1993), sociocultural (Ehrkamp 2005; Richardson 2003 [1982]), economic (Beaverstock 2005; Bowman 2002), political (Morley 2000), and other approaches, related to house, self or journey. Various approaches to discuss *home* and *migration* hold promise for a new understanding of seeing the self and others, places and material objects.

There is an attempt to understand how to articulate contemporary migration processes, while the concepts of place and space are transforming. The purpose of this paper is to analyse the problematic process of *home* construction through dialectic relations between migrating individuals, changing places, objects and the environment. In the social sciences, this has resulted in *home* being discussed as the opposite of *homelessness* or the absence of *home*. However, these considerations overlap and share a tension within *home* (Moore 2007) and are seen as a unit. Thus, the object of this ethnography is practices of *home* construction in everyday life, which acknowledges how *home* is experienced and sensed among borderless *modern nomads*, in other words, highly migratory people, who have changed living countries approximately every half to two years for the last few years.

Informants (25 to 40 years old) expressed a rather strong struggle with the concept of *migration*, and refused to call themselves immigrants/emigrants. The main reasons were the lack of matching points of their lives' narratives, and their understanding of how migration is interpreted in the media, and by people around them. They did not feel as though they had necessarily left *home*, nor did they feel *homeless* or experience *loss*; they did not wish to be judged according to stereotypi-

cal categories of winners or losers. This position represented the mismatch between the media's and migrants' concept of migration. Actually, the choices they made for changing countries or places were more personal-development driven than influenced by political or economic reasons. They used the term e/im/migrant only in order to play with the social-political system in certain situations (e.g. forgetting social security number or enrolling on language courses, etc) but never honestly for their personal identification, because in one sense or another they felt at *home*. This position led me to enquire about their daily lives, in order to understand how their *home* was actually experienced and performed.

Modern nomads establish their rhizome space (Urry 2003), through which they manage to sense objects and the environment while using tactics for creating place and space. By combining theoretical and empirical analysis, it is aimed to reveal how the individual constructs his/her own rhizome space in a changing environment. *Modern nomads* who often change their residence around the world, as the anthropologist Winther (Winther 2009) indicates, are people that construct *home* locally through tactics in the middle of instability for establishing comfort.

Due to this phenomenon, the categories of *home* as place, as an idea, as 'to feel at home', as *homing* are analysed. Based on ethnography which was conducted with 16 *modern nomads* from June 2011 to April 2012, who were living during the time of the research in Canada, Denmark, the USA, Brazil, France, the Philippines, Italy and the United Kingdom, it is demonstrated how in everyday life the construction of *home* happens, how the complexity of *home* is experienced and sensed through the action of *homing*. The meetings took place in Vilnius, Kaunas, Klaipėda and Tallinn, when the informants came back to visit their family and friends. Moreover, a constant relationship with all informants was maintained through mobile platforms, such as *skype* or *facebook*. *Home* for *modern nomads* is a never-ending process, which is not located in a specific place, which is an ability of *being – in – a world*, when tactics contribute to creating safe and known places in a movement, while combining continuity and changeability.

In this paper, mobility is approached as a socio-spatial practice (Jensen 2009; Hoffman 2002) when people are surrounded by the dialectic experiences of/through personal material objects (Empson 2007; Edwards 2001). On one hand, the author is mainly interested in modern nomads '*homing*' tactics which help them in everyday life to be/feel at *home* on the personal level rather than on the broader political level. On the other hand, this paper presents a contemporary migration process which is not represented in Lithuanian migration studies and which stresses how the changing possibilities in migration influence the experience and understanding of *home*.